

ΠΑΡΙΣΤΑΜΑΙ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΓΚΑΡΑΣ

ΠΑΡΙΣΤΑΜΑΙ ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΓΚΑΡΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΛΑΜΙΑΣ
«Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ»

ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΙΕΩΝ

Η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Λαμιέων να τιμήσει τον Λαμιώτη Ζωγράφο Χρήστο Καγκαρά, πιστεύουμε ότι, εκτός από την αναγνώριση του γνήσιου λαϊκού καλλιτέχνη, αποτελεί και μία θετική συμβολή στο χώρο της λαϊκής Εικαστικής Παράδοσης.

Ο Χρήστος Καγκαράς είναι από τους τελευταίους γνήσιους λαϊκούς ζωγράφους που με τις δημιουργίες του σημίγει την Βυζαντινή Αγιογραφία με την λαϊκή κοσμική ζωγραφική.

Η φεαλιστική απεικόνιση του τοπίου, σε συνδιασμό με τον αγώνα των απλών ανθρώπων της υπαίθρου, μέσα από τους ιδιόμορφους χρωματισμούς, χαρακτηρίζει το πηγαίο ταλέντο του λαϊκού δημιουργού.

Δεν είναι τυχαίο ότι το έργο του Χρήστου Καγκαρά τον καταξιώνει καθημερινά στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό.

Το Υπουργείο Πολιτισμού, ακολουθώντας με συνέπεια το πρόγραμμα προστασίας και ανάδειξης της Πολιτιστικής μας κληρονομιάς και των δημιουργών της, τιμά τον Χρήστο Καγκαρά, συμμετέχοντας και στην δική σας προσπάθεια.

Μάιος 2002

Κ. Γουβάλας
*Διντής Γρ. Υπουργού
Πολιτισμού*

Ήταν μια ιδιαίτερη στιγμή για το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Λαμιέων, η ομόφωνη απόφασή του, να τιμηθεί ο Χρήστος Καγκαράς με το Αργυρό μετάλλιο της πόλης. Ήταν ένα χρέος προς τον μεγάλο λαϊκό ζωγράφο, που με το έργο του τιμά την πόλη μας.

Ο Χρήστος Καγκαράς είναι από τους τελευταίους γνήσιους λαϊκούς ζωγράφους, αυτόπτης μάρτυρας της φύσης και της κοινωνικής πραγματικότητας για 70 χρόνια.

Στα έργα του Χρήστου Καγκαρά τα εκφραστικά μέσα, της ζωγραφικής και του στίχου, είναι πηγαία και άμεσα.

Αληθινός λαϊκός ζωγράφος έχει το προνόμιο να μιλάει άμεσα με τα πράγματα που τον περιβάλλουν και να βιώνει τις εκφράσεις της απλής καθημερινής ζωής της υπαίθρου. Κι αυτή η επικοινωνία απεικονίζεται στα έργα του, με μία οικειότητα που πηγάζει από την απλή και ταπεινή ζωή του.

Κουβαλάει μέσα του τους αντιλαλους των βουνών, τα χρώματα της φύσης, τους καημούς και τα δύνειρα του ξωμάχου, κουβαλάει την ίδια την Ελλάδα της υπαίθρου.

Όλα αυτά αναδεικνύονται μέσα από τους πίνακες και τους στίχους του. Κι αυτή την «αθέατη» καλλιτεχνική δημιουργία του, τους στίχους, έρχεται να αναδειξει αυτό το βιβλίο.

Η Δημοτική Πινακοθήκη «Αλέκος Κοντόπουλος» με αυτή την έκδοση έρχεται να συμπληρώσει το προηγούμενο βιβλίο για το έργο του Χρήστου Καγκαρά ολοκληρώνοντας, μαζί με την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, το χρέος της προς τον καταξιωμένο Πανελλαδικά, και όχι μόνο, καλλιτέχνη που με το έργο του τιμά την πόλη μας.

*Ο Πρόεδρος
της Δημοτικής Πινακοθήκης Λαμίας
«Αλέκος Κοντόπουλος»*

*Γιώργος Κοτρωνιάς
Δήμαρχος Λαμιέων*

Προσχέδιο γραφής
ήτοι αδόμητος λόγος
παρόμοιος με την
ατελεύτητη ερωτική
κοσμογονία
γεμίζοντας το κενό του
σύμπανος πριν ακόμα
το ιδεοδομήσει ο άνθρωπος
στην κηδεμονία
των αισθήσεών του.

Μεγίστη οδύνη αιχμών
της συλλογικής σύμβασης της
ζωής και του θανάτου
στον ασύγαστο χρόνο.
Κορυφαία έκφρασή του
ο ενεστώτας χρόνος
και μη με ωτάτε
ενδεχομένως
για κάτι περισσότερο....

*Στίχοι από την ποιητική
συλλογή του γράφοντος
«Παρίσταμαι»*

«Παρίσταματα»

Η σχέση μου με τη νέα έκδοση βιβλίου για τον Χρήστο Καγκαρά, από μέρους του Δήμου Λαμιέων, συνδέεται με την ανάθεσή του σε μένα να βρω, λόγω αρμοδιότητας ως τεχνοκοριτικός και αισθητικός της τέχνης, πίνακες του Χ. Καγκαρά, που πάνω τους είναι γραμμένα κείμενα, μακραίωνη συνήθεια των λαϊκών εικαστικών καλλιτεχνών, ζωγράφων κατά κύριο λόγο.

Νομίζω πως έγινα κατανοητός ως εδώ, διευκρινίζοντας στους αναγνώστες για τη συμμετοχή μου με κείμενο στη νέα έκδοση βιβλίου για τον Καγκαρά και στην τιμητική βράβευσή του με την ευκαιρία από το Δήμο Λαμίας. Άρα και πάλι ο Χ. Καγκαράς στο προσκήνιο με την πολυετή προσωπική του ιστορία και μαρτυρία στην πρώτη γραμμή της επώνυμης ελληνικής λαϊκής εικαστικής δημιουργίας.

Ο Καγκαράς και οι άλλοι 5 αυθεντικοί εικαστικοί λαϊκοί καλλιτέχνες Παναγιώτης ή Δημήτρης Ζωγράφος, Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, Σταμάτης Λαζάρου, Αλκιβιάδης Σκουλάς και ο κύριος Κώστας Αργυρού σχηματίζουν την εξάδα, μαζί με τον Καγκαρά, των επώνυμων λαϊκών καλλιτεχνών στη διάρκεια 200 χρόνων περίπου από το 1836-2002.

Η πρώτη ευτυχής καταχώρηση έγινε από τον σπρατηγό Γιάννη Μακρυγιάννη βάζοντας τον Παναγιώτη Ζωγράφο να ζωγραφίσει τις 25 χρίσμες μάχες του εθνικοκοινωνικού απελευθερωτικού αγώνα του 1821. Αγώνας που απάλλαξε τους έλληνες από τον 400χρονο

βάρβαρο ξυγό κατοχής της Ελλάδας από τον απρόσμενο και απρόσκλητο εισβολέα, την Οθωμανική Αυτοκρατορία 1453-1825.

Αυτόν τον αγώνα ολοκαύτωμα της εθνικοκοινωνικής απελευθέρωσης κατέθεσε εμπνευσμένα στην ιστορία του ελληνικού έθνους ο διορατικός Μακρυγιάννης μέσω του Παναγιώτη Ζωγράφου και της λαϊκής ζωγραφικής τέχνης.

Ένα παρόμοιο ιστορικό εικαστικό λεύκωμα με 30 εικαστικές συνθέσεις ζωγραφικής του Καγκαρά με θέμα την Εθνική Αντίσταση 1941-44, περιμένει την έκδοσή του, ίδια ταπεινή φιλοδοξία 180 χρόνια μετά από την εποχή του σπρατηγού Μακρυγιάννη και του Π. Ζωγράφου. Τότε η Οθωμανική Αυτοκρατορία, βάρβαρος εισβολέας, και το 1940-1944 καινούργιος εισβολέας η Ιταλία και η Γερμανία με το πραγματικό τους όνομα: Γερμανοϊταλικός φασιστικός άξονας, σύμμαχός τους στην Άπω Ανατολή τότε και η Ιαπωνία.

Έτοιμοι άρχισαν οι έλληνες τις χρυσές σελίδες αντίστασής τους στα αλβανικά βουνά ενάντια στον φασιστικό άξονα και προχώρησαν στο επικό μεγαλείο της Εθνικής Αντίστασης με αίσιο τέλος, διώχνοντας τους εισβολείς κακήν κακώς, απομυθοποιώντας τη σιδηρόφρακτη φασιστική πανοπλία τους.

Το σημερινό μου κείμενο για τα έγα του Καγκαρά, που σ' αυτά είναι γραμμένα επάνω κείμενα, είναι ένας ακόμη εμβολισμός μου στο ταξιδεύον καράβι Καγκα-

ρά, ιερά κιβωτός, επιχειρώντας να προσδιορίσω, ν' αναλύσω και να συνθέσω το έργο του, όπως το αποκάλυψαν πριν από μένα ο αρχιτέκτονας Πάνος Τζελέπης και ο φίλος του στο Παρίσι ελληνογάλλος τεχνοκριτικός, αισθητικός κι ιστορικός της τέχνης Κριστιάν Ζερβός. Κορυφαίος στοχαστής στο Παρίσι για 50 χρόνια μαζί με τον άλλον Έλληνα εκεί Στρατή Ελευθεριάδη, γνωστότερο σήμερα στη Γαλλία και στην Ελλάδα ως Τεριάντ.

Έτσι το σημερινό μου κέιμενο διαπραγματεύεται το ιδίωμα ή το φαινόμενο των λαϊκών ζωγράφων να γράφουν κείμενα πάνω στους πίνακές τους. Στο συνολικό ερώτημα που καλείται ν' απαντήσει ο τεχνοκριτικός ή ο αισθητικός της τέχνης είναι εάν βαραίνει κι' εκφυλίζει το κείμενο την γνησιότητα της εικόνας -εκασμα- του εικαστικού λόγου των μορφών. Όχι δεν βαραίνουν και δεν εκφυλίζουν την εικόνα αυτά τα κείμενα. Η αισθητική των λαϊκών ζωγράφων ασκούμενη μακραίωνα στη χρήση των κειμένων διαμόρφωσε τη δική τους γονιμική αισθητική ισορροπία στις εικαστικές συνθέσεις τους και μ' αυτόν τον παράδοξο τρόπο της δικής τους αισθητικής ισορροπίας υποκίνησε αισθητικά και μορφολογικά το σύνολο των εικαστικών τους συνθέσεων.

Τα εν λόγω κείμενα δεν ορίζονται αυστηρά σαν πεζός ή έμμετρος λόγος. Εν τούτοις αυτό το οπτικό στοιχείο προκάλεσε το ενδιαφέρον και τη συγκίνηση στον Δήμο Λαμίας κι αποφάσισε να εκδώσει ένα βιβλίο ξεχωριστό, ηδυσμένο με κείμενα γραμμένα πάνω στους πίνακες του Χρήστου Καγκαρά, τιμώντας τον παράλληλα σαν πρωτοκλασάτο επώνυμο ζωγράφο της απαράμιλλης ζωγραφικής του τελάρουν.

Βέβαια η Ελλάδα λόγω κοινωνικοϊστορικών δεδομένων συμβαίνει νάναι η χαρισματική χώρα του Ελληνοευρωπαϊκού λαϊκού πολιτισμού σε παραγωγή αντι-

κειμένων τέχνης και χρήσης της μεταβυζαντινής λαϊκής εικαστικής δημιουργίας. Για 200 χρόνια 1600-1800 κυριάρχησε η λαϊκή πρωτοβουλία σε όλα τα μέτωπα κι επίπεδα της κοινωνικής δημιουργίας. Με τον βίαιο τρόπο διακοπής του έντεχνου εικαστικού λόγου το 1453 με την άλωση της Κωνσταντινούπολης και την κατάργηση των πανεπιστημιακών σχολών σ' όλη την Ελλάδα, ο κλήρος έπεσε στο λαό να σώσει την εθνική γλώσσα και τις τέχνες. Η δημοτική ελληνική ποίηση για παράδειγμα προκάλεσε τον θαυμασμό δέους στους μεγαλύτερους ποιητές και στοχαστές της Ευρώπης.

Πέρα απ' τις αναγκαίες διευκρινίσεις πως ούτε το ένα ούτε το άλλο στοιχείο κυριάρχησε επί του άλλου κι ότι μόνο συνεργάστηκε γονιμικά ο γραπτός κι ο εικαστικός λόγος των μορφών, χρειάζεται να πω κι αυτό, ότι στη βάση της συλλογικής δημιουργίας της τέχνης βρίσκεται ο ακρογωνιαίος λίθος. Κι αυτή τη βάση τη συνθέτει το τετράπλευρο των 4 αυτονομημένων λόγων: εικαστικός, μουσικός, φιλμικός κι ο γραπτός λόγος, πεζός ή έμμετρος. Άμα γίνει αυτό βαθύτερα κατανοητό, τότε θα γίνει κατανοητός κι ο χωρισμός και προσδιορισμός των 7 αυτονομημένων τεχνών και ποιά η γενετική του γλωσσικού ιδιώματος, που βοηθάει σημαντικά το πεδίο της έκφρασης και της επικοινωνίας της τέχνης. Πριν τελειώσω την παράγραφο να προσθέσω και την διευκρίνιση ότι πρέπει νάχει κανείς προχωρήσει στην αφύπνιση, προσεγγίζοντας τις 3 έννοιες γραφής του είδους της λαϊκής εικαστικής δημιουργίας που είναι ο λαϊκός με την αυστηρή ελληνική έννοια του δρου, ο ναΐφ λαϊκός με την κεντροευρωπαϊκή έννοια και με την κοινή έννοια σε όλους ο προσδιορισμός του πρωτιτίφ λαϊκού. Γιατί υπάρχουν κι από τον έντεχνο λόγο οι εκ προθέσεως πρωτιτίφ, αλλιώς λόγιοι εικαστικοί καλλιτέχνες.

Δεν θα επεκταθώ περισσότερο σ' αυτές τις έννοιες

ες στο σημερινό μου κείμενο για τον Καγκαρά. Θα πω μόνο επιγραμματικά ότι το αυθεντικό είδος του λαϊκού εικαστικού καλλιτέχνη το διαθέτει η Ελλάδα σε αφθονία. Οι κεντροευρωπαίοι διαθέτουν και καταλαβαίνουν το είδος του ναΐφ λαϊκού καλλιτέχνη. Ο ναΐφ λαϊκός προσδιορίζεται από το αφελές και το άδολο ψυχοδιανοητικό εικαστικό αίσθημα κι ο πρωιτίφ λαϊκός από τη δυνατότητά του να ζωγραφίσει δύο ξέρει και μπορεί. Γι αυτό μοιάζει με τον πρωτόγονο ποιητή του ευφυούς ενστίκτου που μετράει ένα, δύο, τρία και μετά λέει πολλά... Ο λαϊκός, κατά τον ελληνικό όρο, συμβαίνει να ξέρει κάτι περισσότερο από τους 2 πρώτους. Ξέρει ανατομία κι έχει γνώσεις της χρήσης των χρωμάτων, του ζωγραφικού σχεδίου και κάποιους κανόνες που διέπουν την τεχνική των υλικών. Γιατί ο έλληνας εικαστικός λαϊκός καλλιτέχνης βγήκε μέσα απ' τη μακραίωνη παράδοση της λόγιας βυζαντινής τέχνης. Συμβαίνει όμως και το παράδοξο. Ενώ συμβαίνει να ξέρει κάτι παραπάνω απ' τους άλλους, αυτός ζωγραφίζει υπερβαίνοντας τις όποιες τεχνικές και γνώσεις του χρώματος και του ζωγραφικού σχεδίου. Ζωγραφίζει στη δική του αισθητική ισορροπία, παρόμοια με τους ναΐφ και πρωιτίφ λαϊκούς. Παρόμοια κι όχι το ίδιο θα πει.

Το κοντύλι της ιστορίας κατέγραψε 6 αυθεντικούς λαϊκούς καλλιτέχνες στην Ελλάδα, τον Π. Ζωγράφο, τον Θεόφιλο, τον Σ. Λαζάρου, τον Αλκιβιάδη Σκουλά και τον Κ. Αργυρού. Και με την ευκαιρία θέλω να πω ότι η σημαντικότερη προσφορά είναι της ανώνυμης συλλογικής λαϊκής εικαστικής δημιουργίας στην Ελλάδα κι εξαίρεση μόνο είναι οι επώνυμοι λαϊκοί καλλιτέχνες. Θα χρειάζονταν τόμοι ν' αναλύσουμε το κεφάλαιο αυτής της εθνικής εικαστικής δημιουργίας, όπως τόμοι ή τόμος θα χρειάζονταν να προσδιορίσουμε αναλύοντας το πως και το γιατί προέκυψε η ανάγκη του γραπτού κειμένου πάνω στους πίνακες. Την ίδια ανά-

γκη ανάλυσης και σύνθεσης απαιτούν και οι 4 αυτονομημένοι λόγοι, αυτούς που προανάφερα παραπάνω. Αυτή την ώρα περιορίζομαι σ' ένα μόνο άρθρο, λόγω του επείγοντος του χρόνου, να υπηρετήσει το κείμενό μου την τιμητική έκδοση και βράβευση του Χρήστου Καγκαρά.

Η Ελλάδα από τις προχριστιανικές κοινωνίες απόμη αλλά και μετά στις βυζαντινές κοινωνίες, έδρασε ως πρωτευρωπαϊκός ελληνικός πολιτισμός και σημαντικά επίσης ως μεταβυζαντινός λαϊκός πολιτισμός. Δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσει κανείς την εθνικίστικη κενή οριοθεία υπέρ της Ελλάδας. Η μακραίωνη κοινωνική μαρτυρία της ελληνικής μυθολογίας και ιστορίας καταθέτει τα δεδομένα της πολιτισμικής γεωμετρίας, χωρίς αμφισβήτηση. Δε είμαι εγώ που θα πω ότι η Ελλάδα είναι η χώρα των κειμένων και τί ήταν το χιλιάρδονο Βυζάντιο στην τέχνη. Κι ούτε είναι υπερβολή ν' αναφερθώ στο ποιητικό μέγεθος του μεταβυζαντινού λαϊκού πολιτισμού. Η κεντρική Ευρώπη ήρθε πολύ αργότερα στο προσκήνιο του οικουμενικού κριτικού στοχασμού και της τέχνης. Η Αναγέννηση ήταν το μεγάλο διαβατήριό της κι αργότερα η βιομηχανική και η ταξική κοινωνική επανάσταση η κορύφωση της. Αυτές είναι οι δύο πραγματικότητες που αφορούν τον πανάρχαιο ελληνικό λαό και την αργότερη κεντρική Ευρώπη.

Μετά απ' το ουσιαστικό βήμα του Δήμου Λαμίας να εκδώσει και δεύτερο βιβλίο για το έργο του Καγκαρά και να τον βραβεύσει, το επόμενο βήμα θάρρους του μακάρι να είναι η έκδοση του εικαστικού ιστορικού λευκώματος με τους 30 πίνακες, εικόνες απ' την Εθνική Αντίσταση 1941-44. Σαν εκείνο περίπου το λεύκωμα που εξέδωσε ο στρατηγός Μακρυγιάννης και ο Παναγιώτης Ζωγράφος με τις κρίσιμες μάχες του εθνικοκοινωνικού απελευθερωτικού αγώνα του 1821. Στο ίδιο

ιδεοδούμιο χρέους του Δήμου Λαμίας βρίσκεται και η ανάγκη να στεγάσει σε δημοτικό κτίριο 200 έργα κορμός από τις 5.000 πούχει φτιάξει ως τώρα ο Καγκαράς. Εννοώ ευθέως ν' αποκτήσει η Λαμία το μοναδικό μουσείο της λαϊκής εικαστικής δημιουργίας στον ελληνοευρωπαϊκό χώρο. Η Μυτιλήνη έχει τον Θεόφιλο, ο Πειραιάς τον Λαζάρου, τ' Ανώγια τον Σκουλά. Μένει ανέστιος ακόμα ο Καγκαράς. Εγώ να ευχηθώ μόνο να προλάβω τα εγκαίνιά του. Κατά τ' άλλα το έργο του Καγκαρά έχει αναγνωριστεί πανελλήνια κι έχει καταχωριθεί από τους τεχνοκριτικούς κι αισθητικούς της τέχνης στην πρώτη γραμμή του μοναδικού λαϊκού ζωγράφου του τελάρου. Εκτός από τις δύο μεγάλες υπογραφές του Παναγιώτη Τζελέπη και του Κριστιάν Ζερβός και του γράφοντος, που κουβαλάει 35 χρόνια μετά απ' αυτούς τη βαλίτσα της προφορικής πνευματικής διαθήκης τους σε μένα να υπηρετήσω την ιδέα Καγκαρά στα πλαίσια της ανώνυμης συλλογικής εικαστικής δημιουργίας, κλίμακα ύψους ποιότητάς της ο μεταβυζαντινός λαϊκός πολιτισμός.

Να θυμίσω ότι βοήθησαν προς αυτόν τον ενοραματικό προσανατολισμό Καγκαρά ο Αλέκος Κοντόπουλος, η Βάσω Κατράκη, ο Γιώργος Πετρής, ο Πάνος Καραβίας, η Μέλπω Οικονομίδου. Κι έγραψαν ακόμα η Αθηνά Σχινά, η Ντόρα Ηλιοπούλου - Ρογκάν, η Μαρία Κοτζαμάνη κι άλλοι. Εγώ μάλλον δικαίωσα την υπόσχεσή μου φέρνοντας εις πέρας την αποστολή μου για τους φίλους μου Πάνο Τζελέπη και Κριστιάν Ζερβός. Και μακάρι νάταν παρόντες οι πνευματικοί μου δάσκαλοι νάβλεπαν την πραγματικότητα με τα μάτια τους και να την ευχαριστηθούν. Τώρα μεταβιβάζεται το ίδιο χρέος στο Δήμο Λαμίας. Μοιραία προέκταση του ειλικρινούς ενδιαφέροντός τους για το έργο του Χρήστου Καγκαρά, τελευταίος των μοϊκανών του μακραίωνον κύκλου του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού.

Στο ιστορικό επίπεδο κυριαρχίας των μεταβιομηχανικών ηλεκτρονικών κοινωνιών, γνήσια τέκνα της ηλεκτρονικής τεχνολογικής κοινωνικής επανάστασης, με φάρο λαμπερό τον 21ο ηλεκτρονικό αιώνα και την αρχή της τρίτης χιλιετίας, το παραδοσιακό είδος του λαϊκού εικαστικού καλλιτέχνη μας αποχαιρετά οριστικά και αμετάκλητα.

Με το μουσείο Καγκαρά στη Λαμία θα χαρεί πάνδημα ο κόσμος το έργο του, κι αν συμμεριστεί η πολιτεία τον ιδεολογικό προσανατολισμό του Δήμου θα τον βοηθήσει να πετύχει το στόχο του πολύ νωρίτερα. Και θάχει φανεί με την ευκαιρία το πραγματικό ενδιαφέρον της για τους 6 επώνυμους αυθεντικούς λαϊκούς εικαστικούς καλλιτέχνες και για την παραλληλή προφορά της ανώνυμης συλλογικής εικαστικής λαϊκής ελληνικής δημιουργίας. Τότε θα μάθουν οι λαμιώτες κι οι υπόλοιποι έλληνες το έργο του Καγκαρά και θα συνταξιδέψουν συγκινημένοι μαζί του με τα έργα του κύκλου της ελληνικής άνοιξης, τα υπαίθρια καλοκαιρινά πανηγύρια της ομόψυχης πανηγυρίσεως, με τα έργα των απαράμιλλων πορτρέτων της ζωγραφικής του που αγκιστρώνονται στη μνήμη σου, με τα έργα από το θεριμό κύκλο της Εθνικής Αντίστασης 1941-44. Με τα τοπία του έμπλεα σε χρωματικό παραλήρημα. Θα ταξιδέψουν με τις λαϊκές εικαστικές συνθέσεις του, μικρές και μεγάλες, εικονογραφώντας εκκλησίες της περιοχής του. Κι ακόμα καλύτερα με τους ήρωες του '21. Και το ταξίδι δεν έχει τελειωμό μπαίνοντας στο μυθολογικό κύκλο του ευφυούς ενστίκτου και στο ιστορικό δεδομένο του μεταβυζαντινού λαϊκού πολιτισμού, πούχει προτείνει εικαστικά είδωλα, τους αγαθούς δράκοντες να φυλάνε μετάπεις ναών και μυθικές βρύσες της λαϊκής αρχιτεκτονικής, που σ' αυτές ξαποστένουν άνθρωποι του μόχθου. Στις ίδιες βρύσες που πίνουν αθάνατο νερό και οι διαχρονικοί αντάρτες για περισσότερη κοι-

νωνική ελευθερία. Μαζί τους και οι ποιμένες, τα παρθένα κορίτσια, τα παιδιά, συστασικό εικαστικό υλικό ιδεών και ιδεοδομίων, ευγενικό μέρος από τον Έρωτα του Γένους.

Οι λαϊκοί εικαστικοί καλλιτέχνες δεν φοβούνται τις επαναλήψεις. Τους σώνει το άδολο και αφελές εικαστικό αίσθημα. Ιερό λιβάνι στην υπερβατική μνήμη τους. Εκείνο που φοβούνται, σπαρακτικά, είναι ο τρόμος του κενού. Γι αυτό και σπεύδουν να το γεμίσουν ονειροδραματικά, παραμορφώνοντας μορφοπλαστικά τα εικαστικά είδωλά τους, κάνοντάς τα με κοντούς λαιμούς και με ευρύστερνα σώματα και υπερμεγέθεις εικόνες οπτασίας του ιστορικού και του αφηρημένου χρόνου.

Ο Καγκαράς μετεωρίζεται, ποιητική αδεία, αδυσώπητος και ιερός συνάμα εικαστικός Μινώταυρος χωρίς χορτασμό ή και μικρός Οιδίππους μαχόμενος ενάντια στην τραγική μοίρα του έθνους και του εαυτού του. Θυμίζω τις μάνες πλατυτέρες και τα ερωτικά κορίτσια νεράϊδες, να πλένονται ανυποψίαστες σ' απόκρημνα των ποταμών με τα γάργαρα νερά και την πλούσια βλάστηση. Ο ίδιος έφερε σε εθνική συνάντηση ομοψυχίας τα είδωλα της ιστορίας. Χέρι με χέρι ο Άρης με τον Πάτερ Κοσμά και με τον Αθανάσιο Διάκο. Έσμιξε τους ήρωες του '21 με τους ήρωες του 1941. Κατέγραψε τα πέτρινα γεφύρια της μεταβυζαντινής λαϊκής αρχιτεκτονικής, διάσπαιρα στην ελληνική επικράτεια, ψάλλοντας ακόμα τον ύμνο της αποκλεισμένης επαρχίας σε καρυωτακική γκρίζα μελαγχολία. Μνημική δέηση στον ατελεύτητο ελληνικό λαϊκό πολιτισμό.

Ερωτικός πάντα ο Καγκαράς στο έργο του και στη ζωή μάχεται ιδεολογημένος Μώμιος στην ποίηση της λαϊκής ουτοπίας κι επιμένει με ιερό πείσμα να σώσει τον κόσμο. Ιδίωμα άλλωστε όλων των λαϊκών εικαστικών καλλιτεχνών. Από την άλλη και πάντα οι λαϊκοί

λειτουργούν στο ήθος της άκρας ταπείνωσης. Γι αυτό θαυμάζω προσωπικά και τον άλλο κύκλο δημιουργίας του Καγκαρά. Τα 9 παιδιά του. Όλα χωράνε στην ποιητική διάσταση του λαϊκού υπερεαλισμού. Αρκεί μόνο να ξέρεις ανάγνωση, διαβάζοντας το κείμενο γραμμένο πάνω στους πίνακες και τον λαϊκό εικαστικό λόγο των μορφών σε πλήρη συνεργασία.

Οι λαϊκοί καλλιτέχνες βγάζουν στο φως την ψυχοδιανοητική τους μέθη, ποιητική οδύνη ιδεοδράματος, καθώς η πολιτισμική μνήμη εκπέμπει ενοράσεις αμετρητούς αιώνες από το μυστήριο της μυθολογίας. Ερωτικό φύσημα και οι παγκόσμιες μάχες της ιστορίας, Θεομοπύλες, Μαραθώνας, Σαλαμίνα, Άλωση Κωνσταντινουπόλεως, Δερβενάκια, Μανιάκι, Βατερόλι και Στάλιγκραντ νεώτερα.

Απ' αυτή την κοινωνική μυθολογία τρέχει το αθάνατο νερό στην ψυχή της ιστορικής τους μνήμης με τα θηρωάδη νάματα.

Εκεί στους αρμούς της μυθολογίας και της ιστορίας προσλαμβάνουν θεία μετάληψη οι λαϊκοί την κοινωνική αντιστασιακή συνείδησή τους στο μέτρο συγκίνησης του Προμηθέα Δεσμώτη, του Εσταυρωμένου Χριστού, της Αντιγόνης και άλλων ακόμη, σταράγματα και λόγος της οικουμενικής τέχνης και του κριτικού στοχασμού, ακόρεστοι πλάνητες του ζητούμενου.

**Κώστας Σταυρόπουλος
τεχνοκριτικός**

Υστερόγραφο:

Τα έργα που δημοσιεύονται στο βιβλίο Χ. Καγκαρά, έκδοση του Δήμου Λαμίας, 2002, είναι μέρος της συλλογής του Άρη Κ. Σταυρόπουλου

«Είμαι ανήσυχος σαν τον ωκεανό· κυλάω αδιάκοπα»

Lao-Tseu

Η διαρκής ανησυχία του Χρήστου Καγκαρά, είναι αυτή που προκαλεί την καταγραφή αναρίθμητων έργων, με μιαν αγάπη που αγκαλιάζει, πέρα από την ανθρώπινη μορφή, τα ζώα, τα φυτά, τα δέντρα, τα βουνά, τα ποτάμια, τα φεγγάρια, τη φύση όλη και ταυτόχρονα όσα συντελούνται σ' αυτή, με μοναδικό σκηνογραφικό τρόπο.

Από τη γόνιμη αυτή ένωση αναδύεται το δημιουργικό στοιχείο του Καλλιτέχνη, ξεπερνώντας όλες τις αξίες.

Η φλογερή του ψυχή, η ανεξαρτησία του Πνεύματος, η παρόδημη της φαντασίας του, τον οδηγούν με σπάνια δύναμη σε μια καθαρή λυρική έκφραση.

Το έργο του δουλεμένο και κατασταλαγμένο, πάλλεται από πλούτο καθαρών χρωμάτων, αρμονίας και ποίησης, κυρίαρχο χαρακτηριστικό θρησκευτικής και κοσμικής λαϊκής ζωγραφικής, όπως κληρονομήθηκε από χρόνους Βυζαντινούς.

Διεισδύει με ευκολία μέσα από τον χαρακτήρα και το ήθος μιας Ελληνικής λαϊκής Παράδοσης, στη βαθύτερη ουσία της ανθρώπινης ύπαρ-

ξης, που διατηρήθηκε και μορφοποιήθηκε από ένα προικισμένο χέρι και συνάμα από μια ζωντανή νεανική φιγούρα εμπνευσμένη και χαρισματική, λεβέντικη και αυθεντική, τρυφερή, ευαίσθητη, ερωτική.

Υποστηρικτής Οραμάτων και Ιδεών, ο Χρήστος Καγκαράς, το 1999 γίνεται ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Καλλιτεχνών, Εικαστικών Τεχνών Κεντρικής Ελλάδας (Σ.Κ.Ε.Τ.Κ.Ε.) και συμμετέχει δυναμικά σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, με το έργο του και την παρουσία του.

Για την μοναδικότητα της γραφής του και τη συνολική του προσφορά στο χώρο της Τέχνης, ο Σύλλογος τιμά τον Δάσκαλο Χρήστο Καγκαρά και του εύχεται Αέναη Ευωδία Έργου.

Βλαχογιάννη Βίκυ

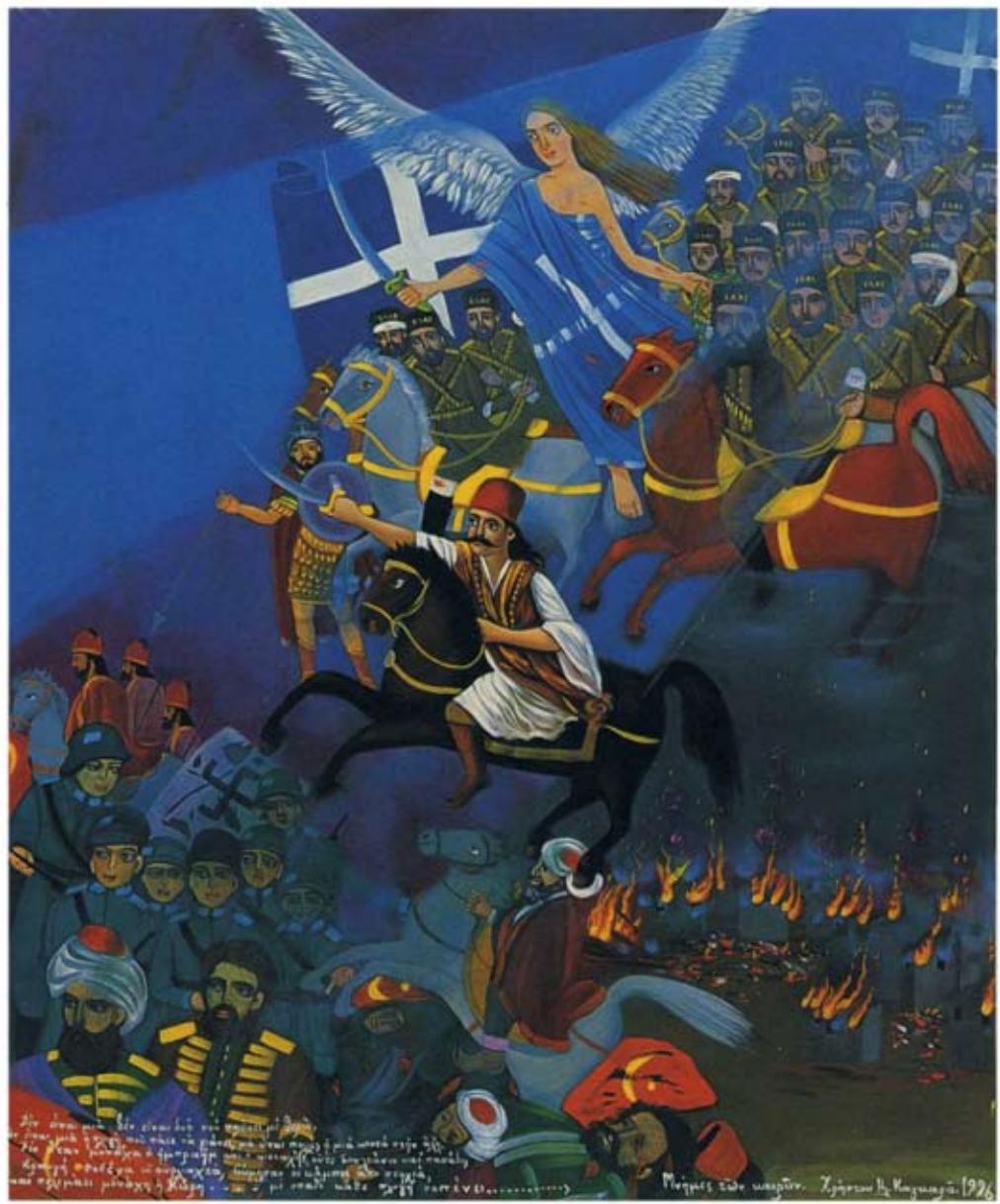
*Πρόεδρος του Συλλόγου Καλλιτεχνών
Εικαστικών Τεχνών Κεντρικής Ελλάδας
(Σ.Κ.Ε.Τ.Κ.Ε.)*

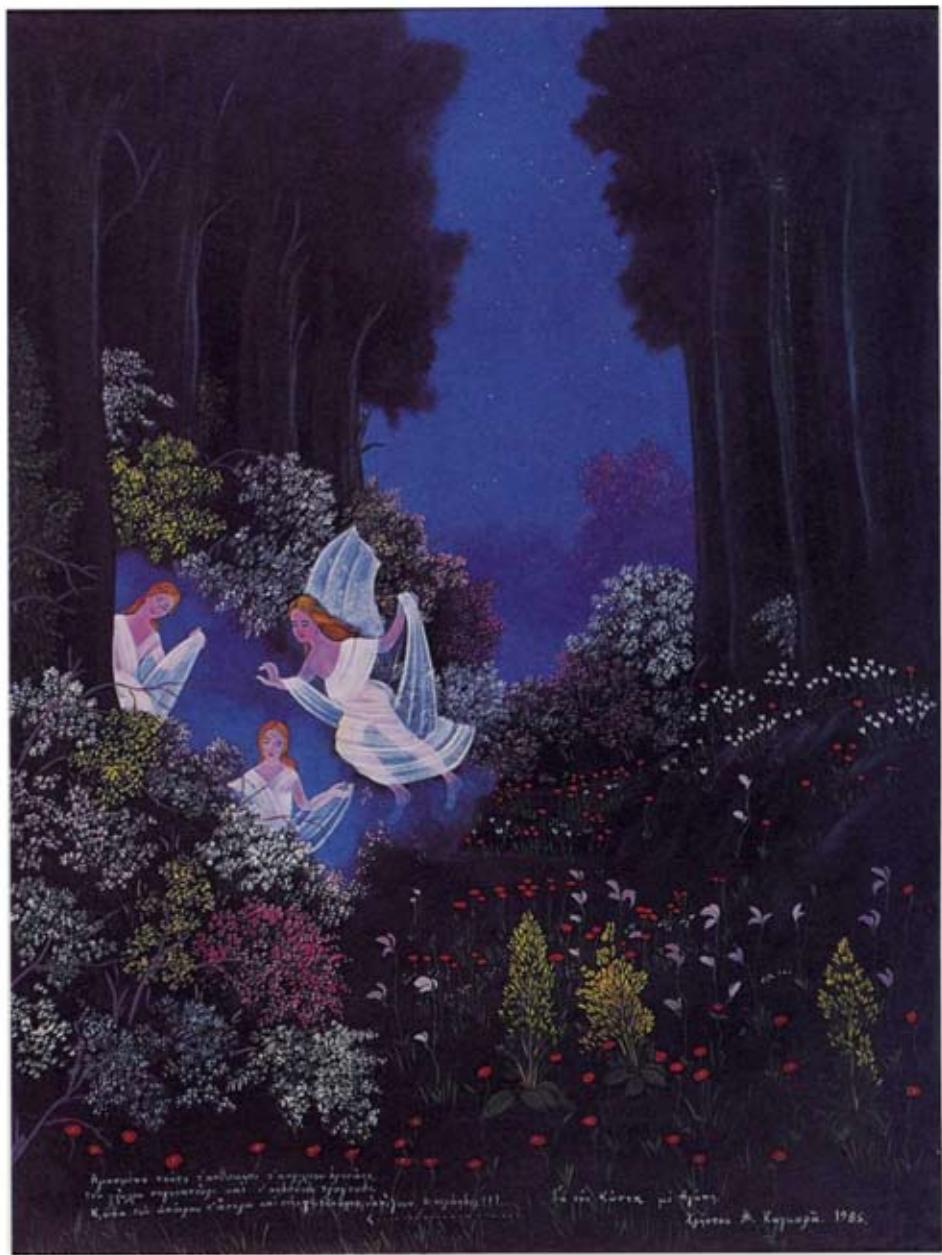
Μυρηπά) σεγ' αντασί εώ πολύ καθόπων

Εδώ γιγαντίσκησιν οι δύο τανάκια της σεγής μας επινοεί σχεδόν
το ίδιο περίφημα ονόμα της φύσης, διότι γερόνεοντας σεγήν
από την περιοχή της Καρπάθου πολλά περιβόλια της Βασιλείου
δέσιοι υπερβολικοί να εντοπίζονται κατά την περιοδεία της Βασιλείου
και πολλούς πληρωτέους, αντίτις αναρριχής της Βασιλείου,
την οποίαν ταξιδεύειν την περιοχή της Βασιλείου --- !

καί παραπάνω το ξηρόν οι περιοχές που ανατρέπονται
μετανιώνται συρρογιαν ! >

Μεταγενέστεροι πάλι οι θεοί της από την Αθηναϊκή συμπαραγωγή παραγόνται
στην αρχαία Ελλάδα με την ιδέα της αρχαίας Ελλάδας.
Οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας είναι οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας.
Οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας είναι οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας.
Οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας είναι οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας.
Οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας είναι οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας.
Οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας είναι οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας.

Προς νέαν Κυριακήν αγιούτην.
Αγιουλαράτην ταύτην ε' ανθεναγῆς ε' αντρόπου αστού^{σρ}
ταῦτα γενέαν αναγονοῦμε, καὶ ε' εὐηγέρτειον
κ. εἰδαν ταῦτα επειδή ποτε εἴσαρπε ακανθίστη,
καὶ πειθανείσαρπε! ?!

$\chi_{\rho^+ \rightarrow 20^+}$ H_2 . Ηχηρασμός στο $198^{\circ} 4.$ Ημέριο.

$Z_{n^-} H_1$ απλούστερη ρέσωση $Z_{n^-} \text{Γνώσης}$ προγράμματος.

$Z_{n^-} M_{11}$ ωνταρηση, $Z_{n^-} Z_7$ ιτηρη στο 20^+ $Z_{n^-} D_{127},$ στελέχη $20^+ \dots$

.....

...Бағыттың күніне өткөзгө
Райым, Зеніс 35 жыл 6 Ай 92

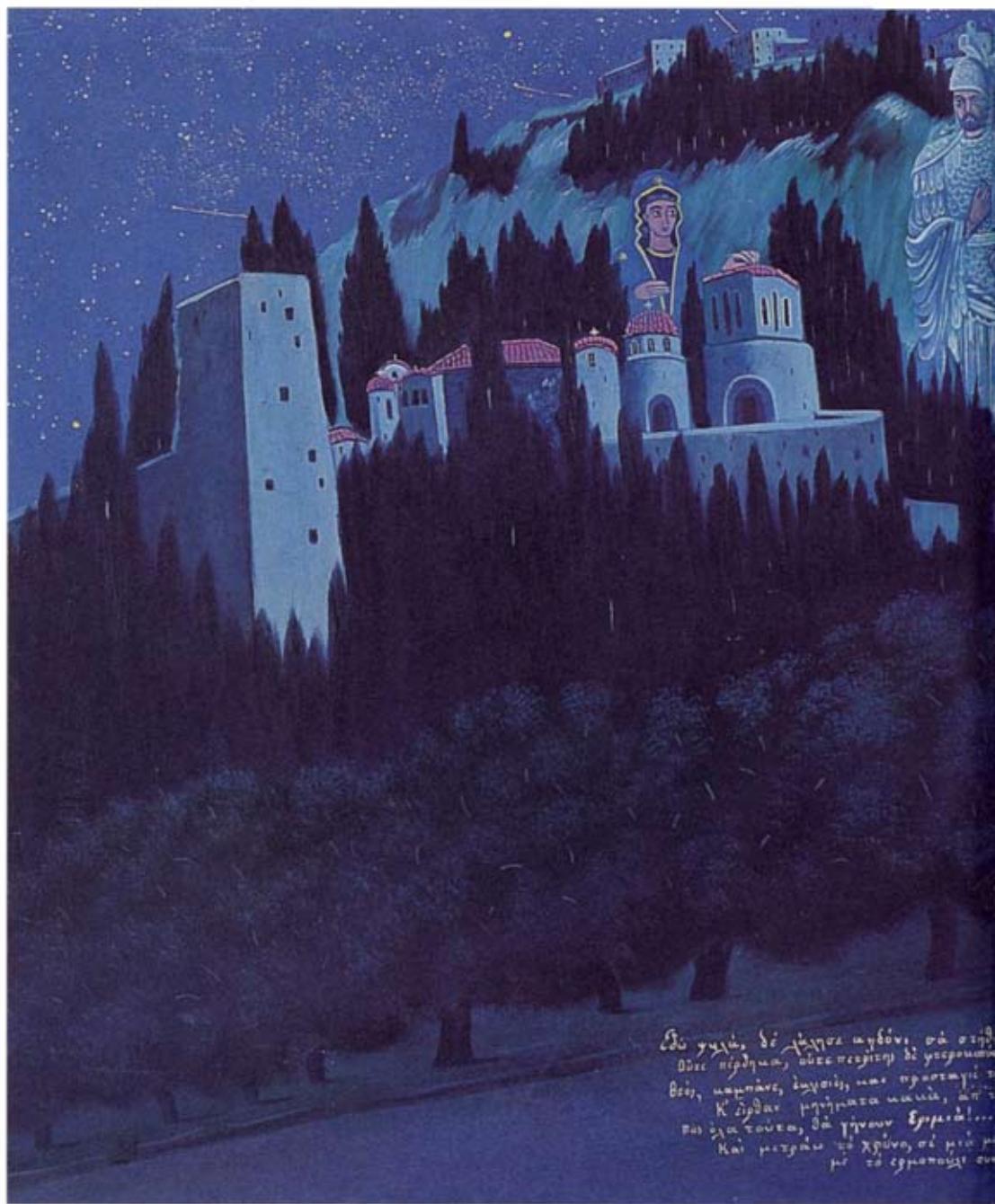
Zhenis Kapanayev. 1982.

Հրանտաւ Խ. Լոյսով ։ 1982.

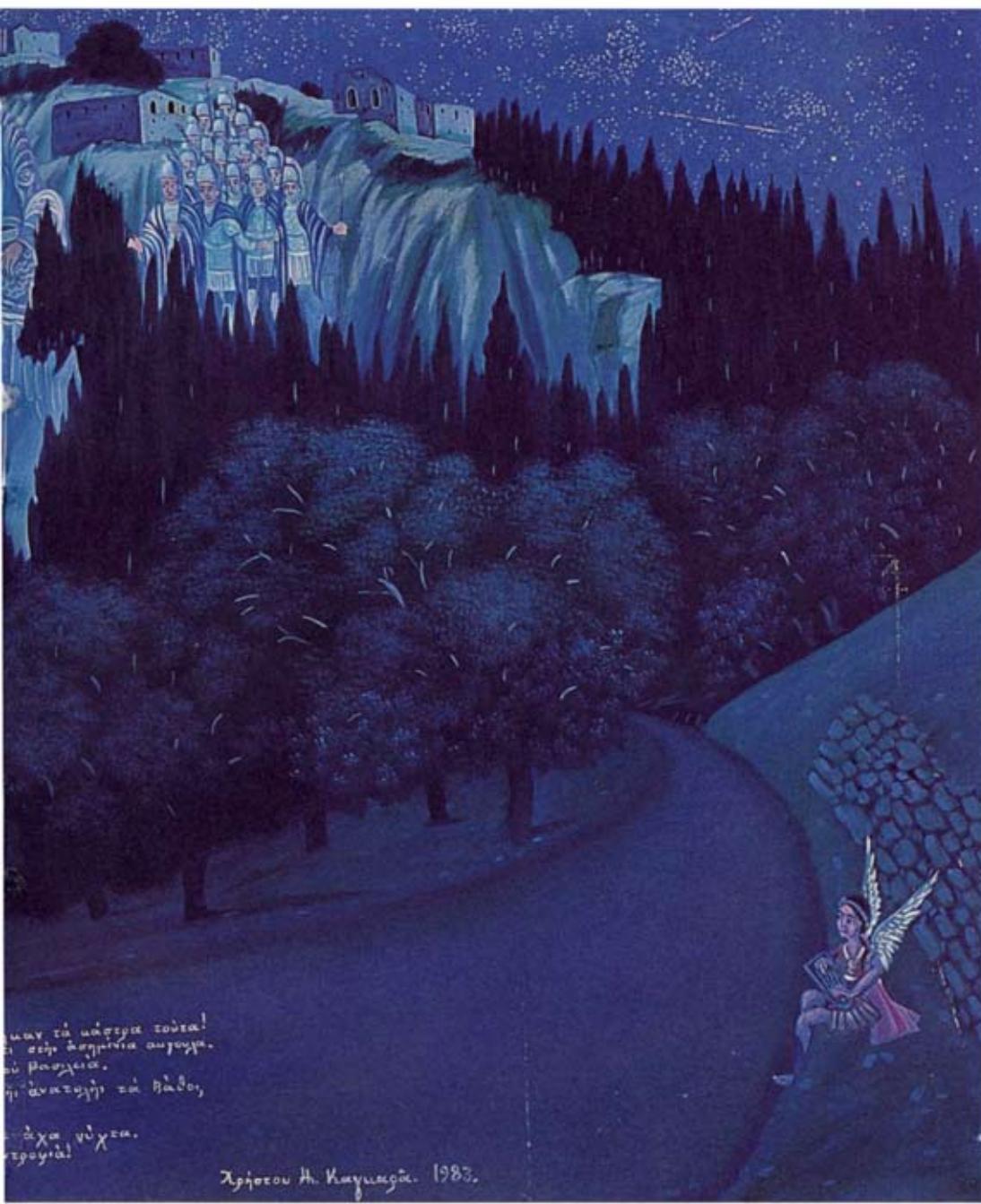
Արշակունյաց ամառապուղած 1
Տակառ համար օջախ ու լուսական ։

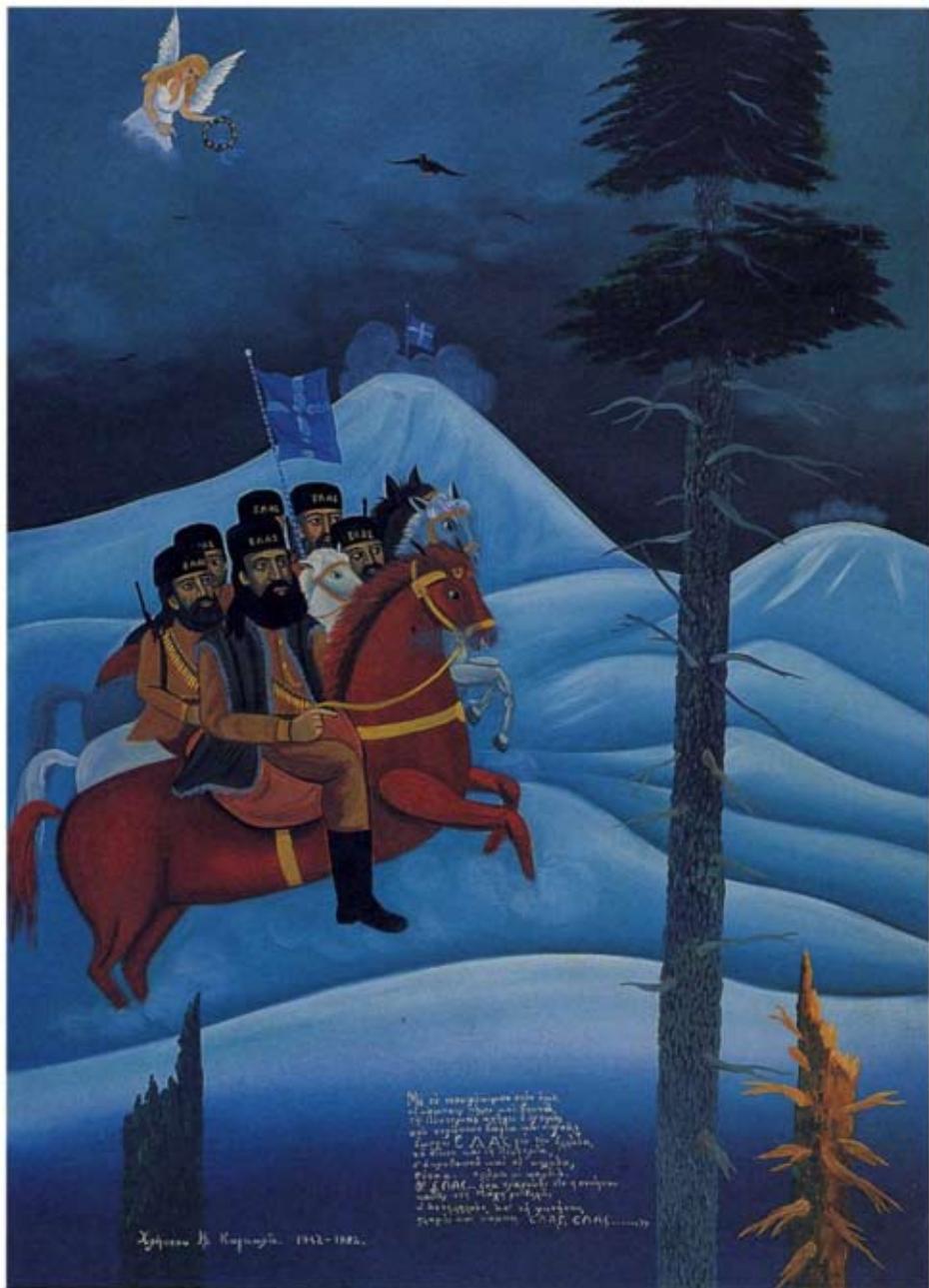

Ἄνθι γέλασθε δέ λίγητες αγάδοντες σὺν σπλάχνοι
Ωὐρανοῖς περιδημασίαις οὐκεπεπειρηστοὶ δὲ γενερωνότεροι
Θεοί, μαρτυράντες ἐνυπνίοις, καὶ προφητεύοντες,
Καὶ εἰρήνας μητρίσατα κατεῖ, ἀπὸ τοῦ
Πατρὸς τούτους, οὐ μόνον Ἐγγείλαντες
Καὶ μετρίσαντες τὸ Χρύσον, σὺ μὴ μηδεποτε

Χριστού. Κυριακή στις 1992 - 1993

Ημέρα προετοιμασίας στην οργάνωση

προετοιμασίας της Εποχής μου' βούρα,

Σήμερα επειδόμενη αντίθετη στην προηγούμενη,

οποια προέρχεται απόγειας μου' Εποχής,

Επιπρός έτη η οποία διαδέσσεται,

Ζωήσιμο μου' ζητευτική

επιταγμού βούρα' μου' με την οποία στην

Εποχή της... προετοιμασίας μου' Εποχής,

Ο! Επέντετος ξενοδοχείων

καθώς μου' Επενδύοντας στην ομονία.

Προσχώντας στην Εποχή της

επιταγμού μου' Εποχής

Εποχής μου' μεταποίησης Επέντετος, Επέντετος (...)

Διάφορη φύση από τα γυμνά της Ελληνικής παραδοσίας.

Χρήστος Η. Καραγιάννης 1922

Qa'qre, wa'ru o'i'pi' zo' jwaj o'i'j'io c'juz'nu' u'w'up' o're'o'.

Μια' ρυχζαν ζ' αιτρό γλα' 1985-

Ιντερβ' αιτρό γλα' αγιοπούλειν,

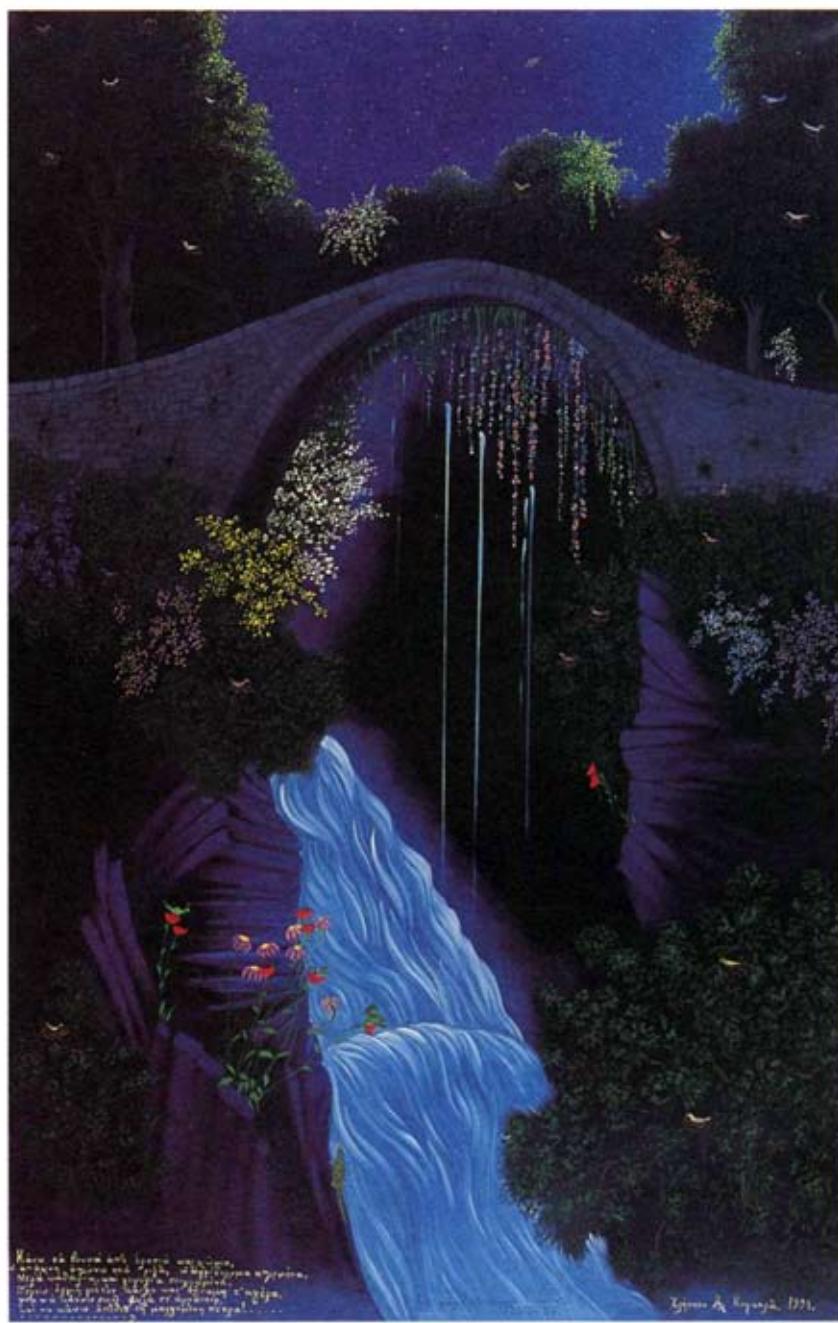
Ναρέη σγ αιργρουνεννον τε νω νω'
αντοσαζι.

Καθα νω νω' ζ' ανερδουλή μεια μει-
νοι ρυχζαν ρυχζαν..

Ζ' αιτρό μειον δροσίση

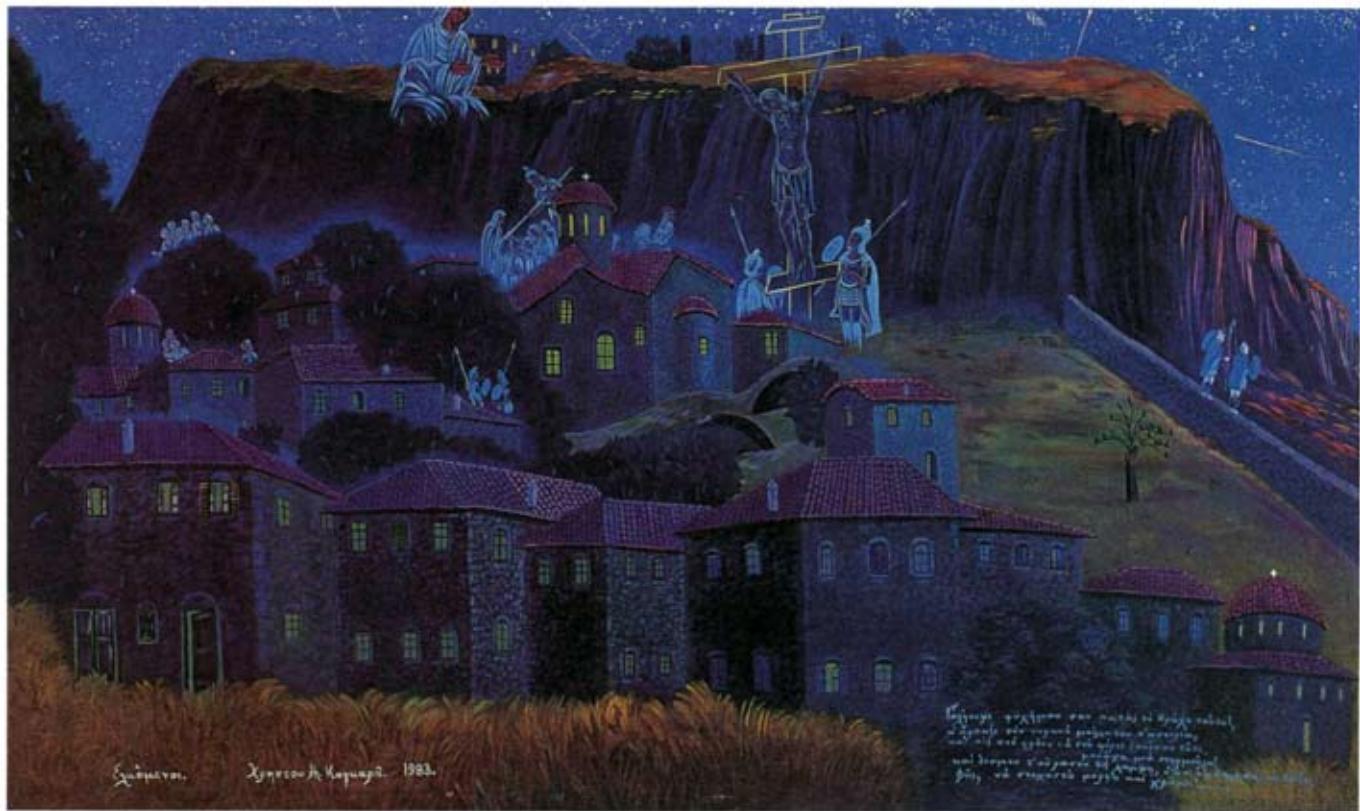
Ζω' γειδον αγροτικής και' ζ' αεσώνιο
ζεταγρούσι.

Λαν' ζ' αιτρόρο ω' ζ' αιτρόρο, ναι' ιτερον
οιρερέη σε).

Χριστού Λ. Καγκελά 1991.

Κόρων τα' βουνά σίτος πόσιδι μου' χώματος.
Λουτρά και αντάρτες στατιστικής, με απρόφευκτη
μέρα στην οποία ταξίδια,
Ναρκίς λεοπάρδας με γεγγαριές στην περιοχή,
Πίρρων οπλιτών της ζωής μουριών μου' σγήνας
ζευγαριών,
Για' να' μαίνω στασιά γυναικείων περιοχών,
Λουτρά μετριών σίτος θεού μερικών της πόλης!
• • • • •

Εγκύρως

Φαγείνεις η ιδέα στον πολιτισμό της
βρίσκεται στην αρχή της ιδέας της
ζωής στην ανθρώπινη γένηση.
Η ιδέα της φαγείνεις στην αρχή της
ζωής στην ανθρώπινη γένηση.

Εγκύρως η ιδέα της φαγείνεις στην αρχή της
ζωής στην ανθρώπινη γένηση.
Η ιδέα της φαγείνεις στην αρχή της
ζωής στην ανθρώπινη γένηση.

Την Λευκωσία, απήχη ο δρόμος, σου σερίνω Βίγλια και πετά,
ζητούσι, ΕΛΑΣ μικρή έφη βόλτα, το δίκιο παί τη Λευκωσία,
ο αυραβόντα μαζί σο μηλέδια, πίσσα, πατζιά με μεράδια...

Χρήστου Θ. Καγιαρέα. 1943-1986.

13οις ἁρπάζεται οὐαὶ τοῖς πολιτεῦσιν
καὶ εἰσαρχοῖς ἀποταλλεῖσθαι τοῖς αὐτοῖς

καὶ τῷ λόγῳ μάρτυρες πολιτεύεσθαι
εἰσαντεῖς τοῖς αὐτοῖς καὶ τοῖς αὐτοῖς
οὐρανοῖς προσεύχεσθαι τοῖς αὐτοῖς.

Εἰσαντεῖς τοῖς 13οῖς οὐαὶ τοῖς πολιτεῦσιν
καὶ τῷ λόγῳ μάρτυρες πολιτεύεσθαι
εἰσαντεῖς τοῖς αὐτοῖς καὶ τοῖς αὐτοῖς

καὶ τῷ λόγῳ μάρτυρες πολιτεύεσθαι τοῖς αὐτοῖς
μεταβολή τοῖς πολιτεῦσιν τοῖς αὐτοῖς

τοῖς πολιτεῦσιν τοῖς αὐτοῖς
τοῖς πολιτεῦσιν τοῖς αὐτοῖς
τοῖς πολιτεῦσιν τοῖς αὐτοῖς
τοῖς πολιτεῦσιν τοῖς αὐτοῖς
τοῖς πολιτεῦσιν τοῖς αὐτοῖς

Ελληνικός μεταρρυθμιστής ήταν ο πατέρας
ο οποίος έδωσε στην Ελλάδα την αγάπη της ελευθερίας,
της ανεξαρτησίας και της ανεπικύρωτης δημοκρατίας.
Ο πατέρας του θεωρείται ότι ήταν ο πρώτος που
έβαψε την Ελλάδα με την αγάπη της ελευθερίας,
της ανεξαρτησίας και της ανεπικύρωτης δημοκρατίας.
Ο πατέρας του θεωρείται ότι ήταν ο πρώτος που
έβαψε την Ελλάδα με την αγάπη της ελευθερίας,
της ανεξαρτησίας και της ανεπικύρωτης δημοκρατίας.

©

Ελληνικός Μεταρρυθμιστής
Ζήσου Η. Καζαρά. 1986.

Σο' 21 κατανούμενα.

Κ' αρπισί χρυσα οἰτούρας φένει ζήτη

οὐχινοι τηγανούμενοι,

καὶ πρόσθι αἴρεται βουλή, μηδεὶς
ζωτοστέντης αὐτοῖς πράξεις,
καὶ αἷμα τοῦ γεννούμενος παρεγένεται μετὰ τῆς

ηγείας προστέλλεται,

καὶ οἱ ποντικοί οἰτούρας μηδεὶς πράξεις
αποτελεῖται νίντης οὐ.

Παρεινοι τοιούτην γένεσιν τοιούτην ζητούμενον.

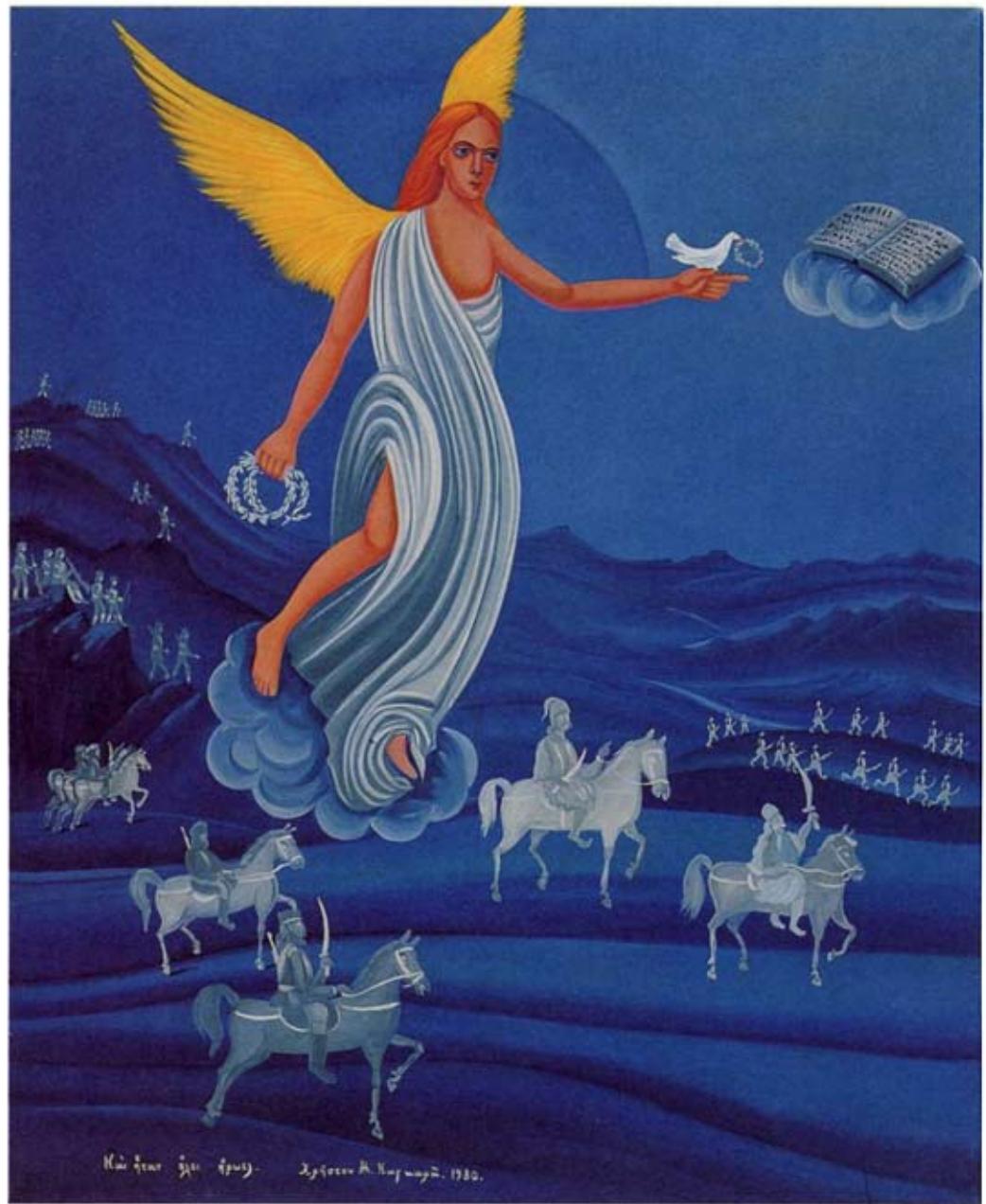
Ζεὺς τετέλεσται

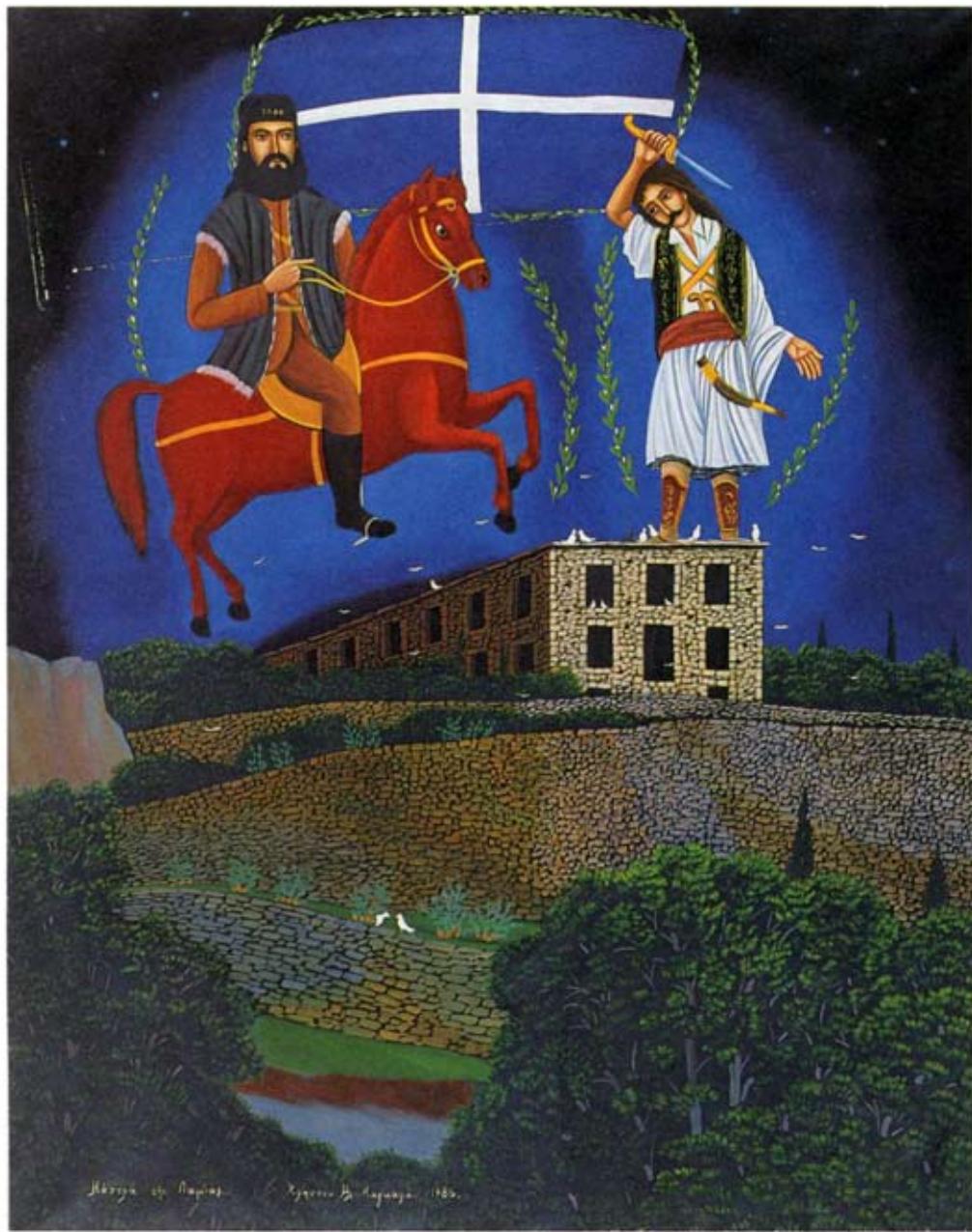
παρεινοι τοιούτην τοιούτην ζητούμενον τοιούτην

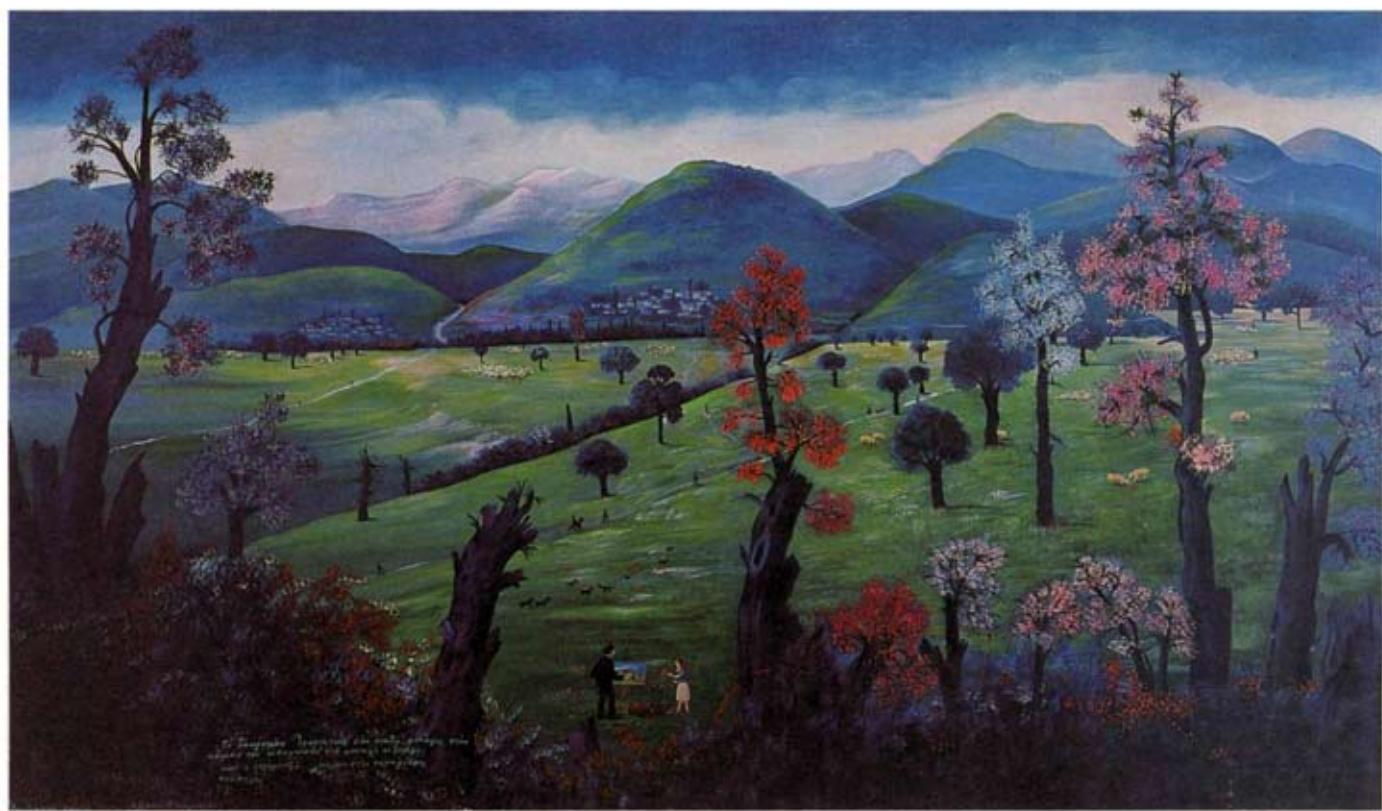
τοιούτην τοιούτην ζητούμενον τοιούτην

παρεινοι τοιούτην τοιούτην ζητούμενον τοιούτην

Πατέντη...

Ανοιγαίστηκε πρώηνο' 1985
Ζούσικονυμού προστάτου σαιν ορθό^τ
παντούς των αρμέτο^τ
ζωής απέραντης ορθό^τ παντούς
και γενικής πολιτούμενος.
στοιχεία.

Μὲ τὸν ερχομόμου στὴ γιοή,
Βρήκα μούσιαί νεραγδες,
μονοπάτια και ἀρυθρυσις,
και πράσα με πόμα τού Ιλιούμενου.

Ландшафт с экипажем. Зденек Кукла. 1926.

Τορρά πέρω τὰ δύσηραντα νὰ βρύσῃ ἀπὸ γάρναντο,
νὰ δὲ μαυρίαν τὰ πέλαρα νὰ δύσται παράθι,
καὶ ἐταῖπαχόν ανατριχιασμα χαῖ τοῦ αγέρα,
καὶ ἂν τὰ σύναιγκα μαυρία δύσκραντα απερμένα.

Ἐδώ ὁ λόγος τηνική αυρή, ἄνδει, λαβόγη αὐτοαἴσιη,
τῆς διοίσις λάρυσμα τῆς ἀνατολῆς τραγούδι,
Αστρονομοβάσια μα καὶ αρρύρη αυρουδα ἔδα,
τοὺς πλάσιους αὐτιωρέμησα στην παριάσην δροσούγα.
Μαζί τοι ίδιο πάντα ξεδιοντα μὲ βγάζει καὶ στράτα.

Γαλήνη απλύτεται πάντοις σταυρούς τύχει,
καὶ απὸ τὸ συνοριόν τούχας τὸν ἀπέραντο,
τῆς πανικουβαΐας πλάνα, καὶ τὸ παρωφένον δάκρυ,
τὸ προσταλαχτό οὐρόκυνθο ποὺ πεθάνει!
Σίς πονιάται οὐτε δύρσης τηνική;
Κατσούσιν ουράνιο μονιμίαν ἀπούρεστη γυνή βραχή.
Ξεποργόντας μηρούς παιδίου, καὶ ποια μάνα γαρρυπτά.
Τι τάχα σίνας ἔρη;
Καὶ μὲ φύλκη, μράγη, μεσαστή σιωπή,
πάσι καὶ ταῦτη ἡ σημύρη μίς γαραγγρατας
τι τάχα σίνας ἔρη!!!

γιγενής απόλα τόποσμο, και γινωνταχρία
αύρια!

και ζωγρεούς θαρεύ χρόνο), και αρδιώνυμου αύρια!

Ειδίκεια ισορροπία και γριάργαρης φυσικής και πολυ-

και αναθρόπους να βάλετε σα, και από ^{χρονιδούδος} μας παρέβε

και μας πεντάρι αύρια, και ενα ^{και λαο} πριονογέρα

Τέ Βρύση αρνοταγήσια γουφίται
ως είχε σινεροφιάζει τον Νόρμουτά μουτα.

Περιθώριος αγνοείναι η ασπρη περαδούμα.

Και χώρα Βασιλιάς γῆς εριθαί
Παγάκη γῆς πιάρας Θερέτρου.
Το μανιτάρι διαλέξα γηδυμάτουν ταβήσου,
η έμνυα σαι ουσιά.

Μα, θαί απ' αστέρι Γέρμανο του Δόρρου τραγίδα,
Όμοργο ζέφερα Γούγκο, κύλιρο γιαθρίαστο σαρώνα,
Ειρήνη σιράμουν και με πόγκος και μουπέ γιασ αισήρα!

Και απέντερης γῆς χαραυγής, η γέρα, γη Αροιζαγή μέρη
και γλυπτοφύλακας οι παράδεις και το γερναρι ανέρα,
και σχιχτοφυλακίας τη φοίμι το συνορδί.
Τέ παρτεράς η πόρη σαι μονόσαρη
και κύλινδρος γλυκά και μούπε.

Να γ' αστέρι γέλαθηπόρος και τα θυμασ γάγη νύχτα!

Διάσου ὄντα πολέμων τυχαῖς, μήντερος ἀνύμα,
μή μόνον φίλοι φαί τὰ ποντία και μήντερος τηρητικα,
τὰ μάζια μου δέ θέλω τὰ αὐγῆσσα ἀπομένα.

Οὐτε ναυοῖσσα τυγχανοῦσία.

Δέ θέλω συνίχερο τὰ βουρά, οὐτε συγχίατα δέργα
Θέλω τὸν Ἡρώ και τὸ φῶς τὰ πράσινα γέραδια,
Θέλω τὸ αγδυτικὸν τὸ λάγημα θεραπεύεια

Θέλω τὸν θραυραγγὸν τὸ λάιρυστα γέραδια βρυσούλα!

Θέλω τραγούδι, σρυγμός ἀπόγεια λαυρέρα

Ηγιεμού μή βιάζος τὰ πάγια τὰ βασιλέψια, πράγα
Καυκασού χρυσάγια τοῖς αἰγάλεος λαυρός απόμενα.

Μα! μή γέλυξε τὸ μαργροφέρο σιδηρότοπήδα,
παχνη ἡ πράγα!

θεατρικά
ἀριθμοί

Σηγμένες τῆς Ιστορίας μου μεγάλες
σωματικής και συραρό,
και της αυγούσεως ανώματα μέρες δύσει,
ὅπερας που ορχώνται απόρες πού φεύγουν σταυρούς κατέρα.

Της αγάπης αρυγόμηδης ασθενείας,
και ανέφερα θέλω να λέω!

Κ' αν ανέφερα ταξιάρχη της λέσης ο Λαζαρός,
πινακίδα σταυρούς σε θέλαια να λέω.

Της έριψης, την πέτρα μάνιαστρού,
και την στον θετρό, μου βαντζουγες στερεάς,
και στη βρυσούλη πουλιά αρυγόγομοδογός,
και με την αγριότηταν την θεούντο περισσότεροι.

Είναι απόθραύοντας και υπέρασπις το Βουρό γηγενές αιγαλάτη
τούτη τη συχάτια. 1935-10-αυγούσεως.

Και παρεστώ τήν Κύρη στό πλατάνι
σ' ταραζοβόλη, τό σωματό στή μάγα του Αυγούστου,
και αγραντέσσιο τό μονόστρατο μήνταχα μαίδιος γένου.
Ηράκλιο τ' ἄρα, χαγδευτά νανούρισμά απ' γάψην
και τών πουλιών γιγήνησμα ποντόδορα πριφά.
Τού δόρυνού ἄγιο ἀνάστασης μαρινά βοτανία,
τής σημέρα γά μηροφούλαττα τού παρανικούσι σερνά,
συροτράγουδα τής έριμης μαίδιορια μύρια.
Πέσθεν τής Δαζοπουραριάς πικρόψυντο, και πουνιού
πού πάντα από μένα στάματο, και αγραντέσσιο πέσθεν,
μήνταχα γι' αιώρη τό μεταθρέ μήνταχα και δέν
ερθαί;

ώρα 3 μμ. 26-8-82.

Γοργόποταντο.

Δευτέρι διάφανο ἀραιχωμένων καὶ τουτηνίγνυτα.
Μαι τὸν φύγοντόρου δροσόπαχτη ἀκάστα σιωπηλή.

Οὐτε περπάγη μα αγριμοῦ, οὐτε ψυρή αἴρισπόδη.
Κ' ετοποτέμεν; μάντοσαποίνα!

Τρίτης μορφής σημανθεὶς τῆς Δυτικού πολέμου.

Και σημιγίνια τούτη, τὴν σιωπήν την θείαν,
τὴν γαγνιαγούν οἱ πρώτοι μεράβοι μαιγή,
Κ' αποηγήσας γάγκεστην Βροντήν μαι γυναῖς καὶ
απερεγνωσιν.

Και ή Μάρμηφος, περπατάσσει αιώνια μαι διαβερει
τ' ἄστρα. !!!

τῆς Μοναρχασίας τὸ σαχό.

Ταῦτα δικήμου γιανί μετράει ὁ Χρόνος!

Θέριστε ωνί δύνωσε σὰν πατάյ τό βράχο τούτο,
καρπαζε τὸν ουρανό μουδοτού τὸν ἀστεριά,
ωνί πέτρα σόν χρόνο νὰ συνέρει ἵστιντο τότε,
μονάχα μία σηγμούδα,
ωνί δέσμου τού μετραντού τὴν Δαμφή,
καὶ ἀπ' τὴν θάλασσα τὸν Βαΐον φως,
νὰ συχαστώ μορφές ωνί χρύσα!

Στὸ Βελουχίον.

Σὲ γάνησε ἡ δροσοσταλίδαι, καὶ τού ήλιου ἡ Αχειά!
Περπάγησε Βουνά ωνί παρπατού, καὶ πουβένησε μὲ τὴν
δροσοπίγη!
Δέν εἶχε ποτὲ τραγούδι, γιαγιτάχινον οσερνά
Αγράτεψε από δύνα μία μέρη τὴν απεριγνωσίνη!
Κρυψί σωιά χόρεις τὸν τρελό χορό τῆς προβοσιά!
Σαργανική σού στήσατε μετράδα μὲτρού πικρό!
Η πόνη Χαριμίδα σίγαντό τελευταίους ποργού,
Τὸ χρυσό μοντανίδι, τοῦ λοριαρίου, μητήνε
στὸ μαργορίνο τάχο!

229 σόρη.

Ταῦτα μὲν τὸν ἀνεγνυτοῦσαν
πεποιηκάντες αὐτῷ παῖδας οὐ πεποιήσανται,
αὐτὸν τὴν γέρνιασιάν τοῦ φύλου τῇ χαραγμένην.
Καὶ γάρ νοι ὑπεπειχθείσι μαίρεται,
δέ τι γέρει αὐτὸν χαδία, οὐτε γριψεράδα.
Μά, μονάχα τούτα μὲν τοιαῦτα,
μαίρεται τὰ πρύτανα μορδάται.
Καὶ γάρ τοι γέρω, δέ τοι σὲ προσεῖται,
τηλεγήτω, γρέγρει πότα, καὶ ἀπόρριψε σφύρους μὲν τούτου.
Θὰ σὲ θυμάρικα ἀπόρριψε, εἰς τοιαῦτα ὄντοράμου
Καὶ μετ' τῇ μπαζίτα θάζαντα βραβεῖ τοιούτα.
καὶ θάραζη.

31-8-82. σόρ. 4 μην.

Μια νύχτα.

Την τύχην τόσο πολύδιαν τόσο πηγάδιαν,
Σίρτος αγράντιαρου σωδή χαλκευτες πουβέρες!
Την μοναδιάμενην μέχισα ονοιραται γιαπτάσιαν και
δραστηραγμό.
Σηνερούχιαν δινέ σύντοπες ούτε μάυρο τόφροπονι!
Ζέρε δύσι ψυστό χαρούργειο ούτε χαρούργειο δύπηδα.
Μόνι ματάσιον και ζερτιάνιαν και γραφία ανταρά.
Σύντοπο σεντινιάρια υπεράι συντηράσθερι!
Παράρημαν σημάρημου μη μαγεινηριανόν ουράρητον
Υόρμου δημαχαρόρδο, και βαζέμενην ουδέ πράσσον.

Καποια νύχτα ούτε αργαστήρητον τρέπεται έρευναρητος
με

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΓΚΑΡΑ

...Στα έργα του Χρ. Καγκαρά, τα εκφραστικά μέσα της ζωγραφικής είναι πηγαία και έχουν την γοητεύουσα χάρη της αμεσότητας. Και τούτο γιατί δεν κατακλύζεται από την περίτεχνο δεξιοτεχνία μιας πλούσιας εμπειρίας. Ο καλλιτέχνης μας αφήνεται με μια αίσθηση αιθωάτητας στο φυσικό θέαμα, στο γεγονός της εορτής που μαζί της έζησε στηγμές χαρμοσύνης από τα πιο πρώτα του χρόνια. Αισθανόμαστε αυτή την άμεση επαφή, το απευθείας αίσθημα. Και είναι αυτό ακριβώς που μας συγκινεί, γιατί μας επαναφέρει σ' ένα κόσμο που έχουμε απωλέσει... αισθανόμαστε αυτή την παρθενική αμεσότητα κι όταν ζωγραφίζει τ' αγροτικά λουλούδια των βουνών, τα πράσινα λιγοστά χωράφια της πατρίδας του, το μακρινό δάσος από καστανιές... γι' αυτό και η επίσκεψή μας στην έκθεση του Καγκαρά ήταν σαν ένας σύντομος ησυχασμός, μια φυγή απ' τις αναζητήσεις του πολυκύμαντου πολιτισμού.

ΑΛΕΚΟΣ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
“Νεοελληνικός Λόγος”, 19.11.70

...Αληθινός λαϊκός ζωγράφος ο Χρήστος Καγκαράς έχει το μεγάλο προνόμιο να μιλάει άμεσα με τα πράγματα που τον περιβάλλουν. Έχει μια οικειότητα, μια θερμή χειραψία με τη φύση, τα συμβάντα και ότι συνθέτει την απλή και ταπεινή ζωή του. Κουβαλάει μέσα του όλους τους αντιλαλους των βουνών του, καημούς και δάκρυα, τραγούδια κι' όνειρα. Ενας κόσμος ολάκερος κινείται πλούσιος, με τις πίκρες του και τις χαρές του, τα πανηγύρια του, τις παληκαριές του, τους έρωτες και τους θανάτους του. Οταν έρχομαι σ' επαφή με τη δουλειά του με κατακλύζουνε τα ηχηρά του χρώματα κι' εκείνα τ' ανυπέρβλητα γαλάζια του. Η ζωγραφική του έχει μια τρυφεράδα και μια δροσιά στ' αλήθεια όπως το καθαρό νερό της ανάβρας που μυρίζει άγρια μέντα.

ΒΑΣΩ ΚΑΤΡΑΚΗ

...Τα πορτραίτα του δείχνουν μια πιο δυνατή προσωπικότητα... οι συλλέκτες θάβρουν στους πίνακές του τη φρεσκάδα που λείπει τόσο απ' τον κόσμο της ζωγραφικής...

UVES ALIX, ζωγράφος
Παρίσι, Δεκέμβριος 1967

...η ζωγραφική του έχει μεγάλη δροσιά και δύναμη οραματική...

JACQUES DUPIN, τεχνοκρίτης
Παρίσι, Μάρτιος 1968

...στη νέα επίδειξη του Χρ. Καγκαρά αυτοδίδακτου λαϊκού ζωγράφου με καλλιτεχνικό ένστικτο αξιοπρόσεχτο, παρουσιάζεται μια σειρά από λάδια. Το πιο πολύ τοπία απ' τα βουνά και τα χωριά και τα πανηγύρια, όπως τα έζησε και τα νοσταλγεί. Το πράσινο χρώμα σε πολλούς τόνους, πράσινο των δέντρων, της χλόης, της βουνοπλαγιάς, κυριαρχούν στα τοπία του, που τα ζωγραφίζει με αγάπη και απλότητα συγκινητικά. Το "Ανοιξιάτικο πανηγύρι" με το ξωκλήσι στο κέντρο του πίνακα δείχνει κι ένα αξιοπρόσεχτο αρχιτεκτονικό αίσθημα. Κριτικοί βρίσκουν αναλογίες ανάμεσα στον Καγκαρά και στο γάλλο αυτοδίδακτο ζωγράφο Henri Rousseau γνωστό σαν ο "Τελώνης Ρουσσώ", που έκανε αίσθηση διεθνώς και είχε μεγάλη επιτυχία, στο Παρίσι, στις αρχές του αιώνα μας. Ο "Τελώνης Ρουσσώ" έχει περισσότερη φαντασία και κάποια ονειρική σύλληψη του κόσμου: ο Καγκαράς είναι περισσότερο προσγειωμένος, με ενόραση να τουραλιστική, που όμως η αφέλεια στο σχέδιο και τα χωματικά του χαρίσματα δίνουν στους πίνακές του πηγαία δροσιά και κάποια βουνήσια ποίηση, κάτι από την ποίηση του Κρυστάλλη. Αξιοπρόσεχτη είναι επίσης η επιδεξιότητά του στα πορτραίτα που ζωγραφίζει με στερεότητα και ζωντάνια, καθώς επίσης κάτι νεκρές φύσεις, όπως τα "μανιτάρια" όπου επιτυχίαίνει ένα δύσκολο κιάρο-σκούρο...

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΑΒΙΑΣ
"Νέα Εστία", 15.4.1970

Βιογραφικό διάγραμμα

Ο Χρήστος Ηλ. Καγκαράς γεννήθηκε στις 15/1/1918 στη Γρανίτσα Ευρυτανίας. Εβγαλε το δημοτικό σχολείο στη Γρανίτσα, χωριό και του Ζαχαρία Παπαντωνίου και Στέφανου Γρανίτσα.

14 χρονών (1932) μπήκε 1 χρόνο σε κάποιο ορφανοτροφείο στην Αθήνα, γιατί είχε μείνει ορφανός από πολύ μικρός και μεγάλωνε στα χέρια της γιαγιάς του.

Το 1933 φεύγει για καλύτερη τύχη για την Αίγυπτο. Δεν καταφέρνει να πάρει διαμονή εκεί και οι αρχές τον έστειλαν μετά από 6 μήνες πίσω στην Ελλάδα. Μέχρι το 1940 γυρίζει από πόλη σε πόλη της Ελλάδας εργαζόμενος σαν αγροτοποιμένας.

Το 1940, όταν κηρύχτηκε ο πόλεμος, βρέθηκε στην Πάτρα και τον Απρίλη του 1941 τραυματίστηκε σε βομβαρδισμό της πόλης κι έμεινε σε νοσοκομείο 3 μήνες.

Τον Σεπτέμβρη του 1941 πήγε στο Αγρίνιο και το 1942 έδρασε στην περιοχή αυτή σαν αντιστασιακός κατά των γερμανών με 5 άλλους συναγωνιστές του, ως ομάδα σαμποτέρ. Μόλις η δράση του έγινε γνωστή και για ν' αποφύγει τη σύλληψή του από τους γερμανούς, κατέφυγε στο ορεινό χωριό του, την Γρανίτσα, και το 1943 εντάσσεται στην τοπική ΕΠΟΝ και στο τέλος του ίδιου χρόνου κατετάγει στον ΕΛΑΣ, στο Σύνταγμα του Ζούλα.

Το 1944 τέλος τραυματίζεται στο Βάλτο σε

συγκρούσεις του ΕΛΑΣ με τον Ζέρβα και μπαίνει στο νοσοκομείο στο Αγρίνιο. Επιστρέφει πάλι στη Γρανίτσα διωγμένος από τις "εθνικές οργανώσεις" εξαιτίας της συμμετοχής του στον ΕΛΑΣ και το 1947 προσχωρεί στο "Δημοκρατικό Στρατό", όπου και συλλαμβάνεται στις 28 Μάρτη 1949. Τον σώνει -και δεν εκτελείται επί τόπου από τον στρατό- κάποιος φίλος του πούχαν κάνει μαζί στο ορφανοτροφείο, τώρα ταγματάρχης στον κυβερνητικό στρατό.

Αρχικά φυλακίζεται στο Μεσολόγγι και μετακινείται από φυλακή σε φυλακή. Αγρίνιο, Λευκάδα, Αμφισσα, Λαμία και τέλος το 1952 αποφυλακίζεται.

Το 1952 γυρίζει στην Πάτρα και το 1953 πηγαίνει στο Αγρίνιο όπου ανοίγει ένα μικρό ατελιέ κάνοντας προσωπογραφίες για να ζήσει.

Το 1954 γυρίζει και πάλι στη Γρανίτσα. Το 1955 παντρεύεται κι έχει σήμερα 9 παιδιά.

Από το 1954 ως το 1966 ασχολείται κυρίως με την αγιογραφία. Στο διάστημα αυτής της 10ετίας, τον ενάμισυ χρόνο τον κάνει στο Άγιο Όρος, στη Μονή του Αγίου Διονυσίου, στο τμήμα ζωγραφικής.

Το 1966 γνωρίζεται από καλή σύμπτωση με τον αρχιτέκτονα Πάνο Τζελέπη κι ο Τζελέπης τον γνωρίζει με τον φίλο του Κριστιάν Ζερβός, ελληνογάλλο τεχνοκρατικό, εκδότη και γκαλερίστα στο Παρίσι 50 χρόνια. Τον ίδιο χρόνο το 1966 ο Τζελέπης του οργανώνει την πρώτη του ατομική έκθεση

στις αίθουσες του Πάπυρου Λαρούς στην Αθήνα.

Το 1967 και το 1970 του οργανώνει 2 ακόμα ατομικές εκθέσεις στις Νέες Μορφές. Το 1967 ο Τζελέπης τον βοηθάει να κατέβει απ' το χωριό του στη Λαμία κι από τότε μένει κι εργάζεται σ' αυτή την πόλη.

Το 1970 ο Πάνος Τζελέπης κι ο Χρήστος Θεοδωρόπουλος των γνωρίζουν με το φύλο τους Κώστα Σταυρόπουλο, τεχνοκριτικό.

Το 1975 κάνει ατομική έκθεση στη γκαλερί Διάσταση στο Κολωνάκι. Τον ίδιο χρόνο κάνει άλλες 2 ατομικές εκθέσεις στη Λαμία στις αίθουσες του Γαλλικού Ινστιτούτου και μια στο βιβλιοπωλείο της Ειρήνης Οικονόμου. Το 1977 κάνει ατομική έκθεση στο Δήμο Λάρισας.

Το 1979 κάνει έκθεση στη γκαλερί ΩΡΑ.

Το 1984 στο ΠΟΛΥΠΛΑΝΟ.

Το 1987 στη γκαλερί ΑΘΗΝΑ.

Το 1978 στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Νέας Ιωνίας.

Το 1981 τοιχογραφεί το Ανθρωπολογικό Μουσείο των Πετραλώνων Χαλκιδικής, που έχτισε και διηρύθυνε τότε ο ανθρωπολόγος Αρης Πουλιανός.

Το 1986 κάνει έκθεση μαζί με τη Βάσω Κατράκη στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λαμίας.

Το 1988 στο Γαλλικό Ινστιτούτο της Αθήνας.

Εχει εκπροσωπήσει επισήμως την Ελλάδα στο εξωτερικό σε 3 μεγάλες ομαδικές εκθέσεις, στην Αγγλία, τη Δ. Γερμανία και την Τσεχοσλοβακία.

Το 1989 συμμετέχει με 40 έργα στη μεγάλη ομαδική έκθεση των 10 αυθεντικών λαϊκών εικαστικών καλλιτεχνών της Ελλάδας "Έρως του Γένους" που έγινε στη Δημοτική Πινακοθήκη Αθήνας.

Το 1990 κάνει αναδρομική έκθεση στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων.

Το 1994 και το 1996 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Στεμνίτσας Αρκαδίας.

Το 1997 κάνει αναδρομική έκθεση στη Δημοτική Πινακοθήκη Λαμίας "Αλ. Κοντόπουλος"

Δουλεύει ακατάπαυστα με ιερό ευδαιμονισμό ακόμα και τώρα στα 82 του χρόνια. Μετρώντας με συγκρατημένους υπολογισμούς τον αριθμό των έργων, πούχει πραγματοποιήσει, σ' όλη τη ζωή του, μπορούμε να πούμε ότι αυτά πλησιάζουν τις 5.000 με 7.000.

Εχει αγιογραφήσει γύρω στις 60 εκκλησίες στους νομούς της Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας, από τις οποίες μόνο οι 11 έχουν ζωγραφιστεί λαϊκά, οι υπόλοιπες έχουν ζωγραφιστεί με την νεοβυζαντινή σα γραφή.

Το παρόν βιογραφικό διάγραμμα του Χρήστου Καγκαρά το συνέθεσε ο γιος του Νίκος Καγκαράς, ζωγράφος κι αυτός, αλλά έντεχνος κι όχι λαϊκός, δύως ο πατέρας του.

Το βιβλίο - λεύκωμα
ΠΑΡΙΣΤΑΜΑΙ - ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΓΚΑΡΑΣ
εκδόθηκε τον Μάιο του 2002
από την Δημοτική Πινακοθήκη Λαμίας
«Αλέκος Κοντόπουλος»
σε 1000 αντίτυπα.

Τα έργα που δημοσιεύονται ανήκουν
στην συλλογή του Άρη Κ. Σταυρόπουλου

Την φωτογράφιση έκανε
ο Αντώνης Βαρελάς

Τον συντονισμό είχε
ο Κώστας Σταυρόπουλος

Παραγωγή: Γιώργος Ι. Καρβελάς

